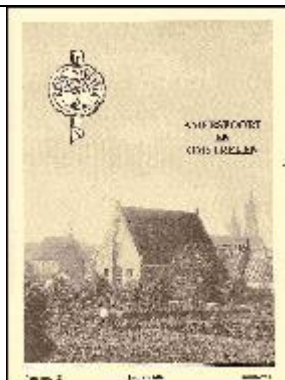

AMERSFOORT EN OMSTREKEN

Uitgave van de Nederlandse Genealogische Vereniging Afdeling Amersfoort en Omstreken
Jaargang 18 januari 2009 Nummer 1

Wanneer u dit leest is het nieuwe jaar nog maar pas begonnen, vandaar dat wij u mede namens de hele redactie een gezond en gelukkig nieuwjaar toewensen. Ook in het jaar 2009 zullen we ons best doen om u op de hoogte te houden van het reilen en zeilen van onze afdeling. In dit nummer kunt u lezen dat de agenda weer gevuld is met interessante onderwerpen. Er wordt van drie lezingen verslag gedaan. Van de werkgroep notariële aktes ontvingen wij bericht van de sensationele ontdekking van een stuk uit 1611 waarin de notaris de inhoud van een oud koffertje beschrijft. Deze inhoud bestaat uit 34 familiedocumenten waarvan de oudste dateert uit 1468. De werkgroep transportaktes beschrijft hoe iemand rond 1543 zijn broer naar het klooster stuurt. Voorts krijgt u uitleg over de vele soorten guldens die in de zestiende eeuw in omloop waren. U wordt wegwijds gemaakt in het wereldwijde web waarbij ruim dertig, voor de genealoog nuttige, adressen worden genoemd, zodat u daar de winter wel mee door komt. Een pas verschenen lijvig boekwerk over het plaatsje Overlangbroek wordt besproken en krijgt de indicatie 'een goudmijn voor genealogen' mee en de afdelingsbibliotheek doet melding van de gift van een groot aantal boeken en tijdschriften. Veel leesplezier toegewenst.

Werkgroep Lezingen & Activiteiten

Afdelingsbijeenkomsten

Een overzicht van onze bijeenkomsten in het eerste kwartaal van 2009.

Met ingang van dit jaar vinden, tenzij anders vermeld, **alle bijeenkomsten** plaats in de **Kommenzaal van de St. Jozefparochie, Hamersveldseweg 51, 3833 GL in Leusden-Centrum**. De middagbijeenkomsten beginnen om 14.00 uur en de avondbijeenkomsten beginnen steeds om 20.00 uur. De zaal is 's middags open om 13.00 uur en 's avonds om 19.00 uur zodat u in de gelegenheid bent om met de leden van het bestuur of andere aanwezigen van gedachten te wisselen onder het genot van een kopje koffie of thee. De gebruikte consumpties zijn voor eigen rekening. De PR-medewerkers van onze afdeling verzorgen een informatietafel. Al onze bijeenkomsten zijn voor iedereen, leden van de NGV en belangstellenden, vrij toegankelijk.

De eerste afdelingsbijeenkomst van het tweede kwartaal van 2009 is vrij kort na het verschijnen van ons volgende periodiek gepland. Om u toch vroegtijdig van de inhoud daarvan op de hoogte te kunnen stellen hebben wij deze eveneens in dit overzicht opgenomen.

WIJZIGING: In verband met de actualiteit (uitgifte van het betreffende boek) is de eerder aangekondigde lezing van woensdag 11 februari verplaatst naar donderdag 19 februari.

Datum Zaterdag 17 januari 2009
Tijd van 14.00 tot 16.00 uur
Onderwerp Trekschuiten en postvervoer in het verleden
Inleider De heer J. Dehé

In juni 2005 verscheen *Een slaafsch en ongezond bedrijf – De geschiedenis van het openbaar vervoer in Waterland, 1630-1880*, een promotie-onderzoek van de spreker naar de geschiedenis van het oudste middel van openbaar vervoer in Waterland. Het gaat vooral om de manier waarop Amsterdam, Hoorn, Monnickendam, Edam en Purmerend halverwege de zeventiende eeuw het vervoer tussen hun steden organiseerden en hoe de schippers van de trekschuiten bijna tweehonderd jaar lang het reizigersvervoer in Waterland verzorgden. Die trekschuitschippers werkten samen met de schippers van het Buiksloterveer, die de oversteek van het IJ verzorgden.

In een PowerPoint-presentatie staat het reizigersvervoer per trekschuit centraal. Extra aandacht gaat uit naar het postvervoer dat de schippers verzorgden. Uiteraard komen ook andere vervoerswijzen aan bod zoals diligences (postkoetsen) en beurtschepen. John Dehé is leraar Nederlands bij het Voortgezet Onderwijs.

Datum Zaterdag 31 januari 2009
Tijd van 14.00 tot 16.00 uur
Plaats Jongerencentrum De Til, Hamersveldseweg 30 3833GR Leusden Centrum
Onderwerp Computergenealogie

Wie belangstelling heeft voor het gebruik van de computer bij zijn hobby, is welkom op deze werkmiddag. Er zullen verschillende pc's met genealogieprogramma's aanwezig zijn. Zo zijn er onder andere vertegenwoordigers van het genealogisch programma GENS DATAPRO, Aldfaer en PRO-GEN aanwezig die u deskundig kunnen bijstaan en adviseren. Deze bijeenkomst is bedoeld om u kennis te laten maken met verschillende genealogische programma's en om samen verder te komen door elkaar te helpen bij het oplossen van grote en kleine computerproblemen.

Datum Donderdag 19 februari 2009
Tijd van 20.00 tot 22.00 uur
Onderwerp Strijd om de macht - Dagboek van een burgemeester (1555-1556)
Inleider De heer Ludo Jongen

Gedurende de zestiende eeuw was de spanning op religieus gebied te snijden. Overal maakten "hervormers" zich los van de (rooms-katholieke) moederkerk. Her en der braken opstandjes uit. Deze godsdienstige woelingen lijken Amersfoort echter onberoerd te hebben gelaten. Tenminste indien we mogen afgaan op het persoonlijk ambtsdagboek dat een van de burgermeesters gedurende zijn ambtsperiode (25 januari 1555 tot 1 februari 1556) bijhield. Slechts één keer heeft de auteur, Cornelis Volckenszoon, het over "verboden en verdachte boeken, zoals een psalmboekje van Maarten Luther". De andere items handelen over de dagelijkse beslommingen van een burgemeester: vergaderen en overleggen, het opleggen en innen van boetes, problemen met de gildes, enzovoorts.

De rode draad in dit "verhaal" is de relatie met de schout. Van meet af aan is duidelijk dat beide heren niet door één deur kunnen. De auteur van het dagboek stelt de schout voor als een eigengereide, arrogante kwast die de kantjes eraf loopt.

Onlangs verscheen een uitgave van dit ego-document, onder de titel *'Bij afwezigheid van de schout'*. Omdat de zestiende-eeuwse tekst nogal weerbarstig is, hebben Wil Gommers, Ludo Jongen en Anton van Nostrum hun editie voorzien van een parallelle hertaling in modern

Nederlands. Een inleiding en commentaar completeren de eerste integrale editie van het zogenaamde "burgemeestersdagboek".

Ludo Jongen, mediëvist en één van de editeurs, zal in zijn lezing aandacht besteden aan de onenigheid tussen de twee burgemeesters en de schout, zoals dit in het persoonlijke ambtsdagboek van Cornelis Volckenszoon naar voren komt.

Datum Donderdag 26 februari 2009
Tijd van 20.00 tot 22.00 uur
Plaats Gemeentehuis van Ede
Gemeentearchief, Bergstraat 4, 6711 DD Ede
Onderwerp Werken met het genealogieprogramma Aldfaer
Presentatie De heer C.M. van Rooij

Cor van Rooij, bestuurslid van onze afdeling en van HCC!genealogie, wil er een speciale doe-avond van maken. Als u in het bezit bent van een laptop-computer, neem die dan mee deze avond en zorg ervoor dat u het gratis te downloaden genealogieprogramma Aldfaer (versie 4.xx) erop heeft staan. Vanaf de website www.aldfaer.net is dit programma gratis te downloaden. Wilt u dit wel maar heeft u hierbij wat hulp vooraf nodig, neem dan gerust even contact op met Cor van Rooij (zie e-mailadres verderop in dit artikel).

Vóór de pauze zullen de verschillende invoer- en uitvoermogelijkheden van het programma behandeld worden. Na de pauze gaan we met z'n allen een stamboom invoeren. Met het zelf doen leert u tenslotte het meest. Ook kunnen dan eventuele problemen (als die er zijn) besproken worden. Voor zover de tijd het toelaat worden ook nog verschillende uitvoermogelijkheden bekeken.

Heeft u op voorhand al vragen over Aldfaer, stuur dan een e-mail naar Cor van Rooij. Hij zal die dan proberen te beantwoorden. Heeft u suggesties laat die dan ook aan hem weten. Opmerkingen, vragen en suggesties kunt u sturen aan: info@cmvanrooij.nl.

De organisatie wil deze avond zo goed mogelijk voorbereiden en omdat wij u de faciliteit bieden om deze avond met uw eigen laptop te werken, vragen wij u, als u van deze mogelijkheid gebruik wilt maken, dus met een laptop komt, dit bij Cor van Rooij op te geven. Wilt u dan ook opgeven of u alleen of met z'n tweeën komt? Met meer mag uiteraard ook, maar dan zitten die niet bij elkaar omdat er aparte plaatsen zijn voor de laptopgebruikers. Bij deze tafels zullen ook stroomvoorzieningen worden aangebracht. Nogmaals voor alle duidelijkheid: er wordt deze avond gewerkt met de Aldfaer-versie 4.xx. en voor laptopgebruikers is aanmelden (vóór maandag 23 febr.) vereist in verband met de voorbereidingen.

Datum Woensdag 11 maart 2009
Tijd van 20.00 tot 22.00 uur
Onderwerp Boedelinventarissen als historische bron
Inleider De heer Johan Kamermans

Dr. Johan A. Kamermans promoveerde in 1999 aan de Landbouwwuniversiteit Wageningen op het onderzoek: *De Materiële cultuur in de Krimpenerwaard in de zeventiende en achttiende*

eeuw. Ontwikkeling en diversiteit. Sindsdien is hij als conservator verbonden aan het Nederlands Tegelmuseum in Otterlo.

In de archieven van notarissen, lokale rechterlijke instellingen of weeskamers zijn vanaf de zeventiende tot ver in de negentiende eeuw in grote aantallen boedelinventarissen bewaard gebleven. Boedelinventarissen zijn lijsten van bezittingen die meestal werden opgesteld als iemand overleed en minderjarige erfgenamen naliet. Zij geven allereerst een globaal beeld van de welstand van de eigenaar, diens landbezit, huizen, effecten en schulden. Verder vermelden zij ook meer in detail het meubilair en beddengoed, de levensmiddelen, boeken en kleding. Bovendien wordt vaak aangegeven in welke kamers de voorwerpen stonden.

Over die families waarvan een inventaris bekend is, is daarmee een grote schat aan informatie voorhanden. Maar hoe moet je een boedelinventaris, meestal niet meer dan een zakelijke opsomming, lezen? Wat leert de inventaris ons over de levensstijl of het dagelijkse leven van de vroegere bezitter? Kun je zijn of haar welstand of sociale status afleiden uit de nagelaten goederen?

Om die vragen te beantwoorden moet je eigenlijk een groot aantal inventarissen, van verschillende perioden, beroepsgroepen en welstand vergelijken. Dit is bijzonder bewerkelijk en arbeidsintensief onderzoek. De laatste dertig jaar zijn voor verschillende steden en streken in Nederland dergelijke groots opgezette onderzoeken verricht, onder meer naar Delft, Doesburg, Maassluis en Leeuwarden, de Zaanstreek, de Kempen, de Krimpenerwaard en de Betuwe. Allereerst kan dit onderzoek ons helpen om individuele inventarissen beter te begrijpen. Tegelijkertijd is hiermee een groot deel van de ontwikkeling van de 'materiële cultuur' over een eeuwenlange periode in kaart gebracht, een relatief nieuw onderzoeksgebied.

Vanuit het gezichtspunt van onze consumptiemaatschappij lijken de levensomstandigheden in voorgaande eeuwen vrijwel onveranderlijk. Het onderzoek heeft echter grote veranderingen aangetoond. Zo blijkt dat rond 1750 de meeste huishoudens in de Krimpenerwaard bijna tweemaal zoveel verschillende voorwerpen bezaten als een eeuw eerder. De nieuwe voorwerpen wijzen op een grotere aandacht voor huiselijkheid en comfort. Daarnaast komen in deze tijd door de internationale handel ook andere producten binnen het bereik van de bevolking, zoals koffie, thee, porselein en katoen. De middenstanders en notabelen die in de dorpen woonden leken veel op de bewoners van de steden. De boeren leefden veel eenvoudiger.

Datum   **Zaterdag 28 maart 2009**
Tijd   **van 14.00 tot 16.00 uur**
Onderwerp   **Computergenealogie**

Wie belangstelling heeft voor het gebruik van de computer bij zijn hobby, is welkom op deze werkmiddag. Er zullen verschillende pc's met genealogieprogramma's aanwezig zijn.

Zo zijn er onder andere vertegenwoordigers van het genealogisch programma GENSDATAPRO, Aldfaer en PRO-GEN aanwezig die u deskundig kunnen bijstaan en adviseren. Deze bijeenkomst is bedoeld om u kennis te laten maken met verschillende genealogische programma's en om samen verder te komen door elkaar te helpen bij het oplossen van grote en kleine computerproblemen.

Datum   **Woensdag 15 april 2009**

Tijd van 20.00 tot 22.00 uur
Onderwerp Afdelingsledenvergadering met aansluitend een lezing

De agenda voor deze afdelingsledenvergadering en het verslag van de vorige zijn te zijner tijd te vinden op internet <http://amersfoort.ngv.nl>. Deze informatie ligt vóór aanvang van de vergadering eveneens ter inzage. Meerdere exemplaren hiervan zijn beschikbaar. De afdelingsledenvergadering wordt gehouden voorafgaande aan de Algemene Vergadering van de NGV op zaterdag 25 april aanstaande in Utrecht, waar onze afdelingsafgevaardigde en/of plaatsvervangend afdelingsafgevaardigde onze afdeling zal/zullen vertegenwoordigen. De agenda van en eventueel stemgedrag tijdens de Algemene Vergadering van de NGV zullen worden besproken en besloten in de afdelingsledenvergadering. Na een korte pauze volgt een lezing.

Onderwerp 1000 jaar familie Grapperhaus
Inleider De heer Ferdinand H.M. Grapperhaus

Ferdinand Grapperhaus, van huis uit een vooraanstaand fiscalist, maar ook staatssecretaris in het kabinet De Jong, president-directeur van Bank Mees& Hope N.V. en buitengewoon hoogleraar aan de Rijksuniversiteit Leiden, had van jongs af aan belangstelling voor zijn voorouders van vaderskant van wie hij alleen maar wist dat zij van een boerderij in Duitsland stamden. In 1954 kreeg hij de gelegenheid daar op bezoek te gaan. Het bleek dat het plaatsje Grapperhausen, een gehuchtje dat onderdeel vormde van het dorp Neuenkirchen, al in het jaar 1000 voor de eerste keer in een akte werd genoemd waarin de vertegenwoordiger van de abt van Corvey het ophalen van de tienden bij de boeren registreerde. Na tientallen jaren van studie en steeds meer literatuur verzamelen schreef hij voor de beperkte familiekring een boek met de titel: *Grobberhusen circa 1000 - Grapperhausen 2000, History of Grapperhausen and both name-related farms and families*.

In dat boek wordt aan de hand van een aantal overgeleverde belasting- en andere aktes (van 1000, 1240, 1286, 1465, 1512, 1542, 1550, 1601 en 1620) een beeld gegeven van de economische positie van het gehucht en van de daar woonachtige boeren en er wordt beschreven hoe de samenleving zich ontwikkelde. Na het einde van de Dertigjarige Oorlog (1648) zijn daarover veel meer gegevens bekend. Beschreven wordt waarom een tweedeling in de samenleving zich voltrok en hoe in de negentiende eeuw een groot deel van de bevolking naar de Verenigde Staten vertrok. Steeds staat daarbij de boerderij centraal. Omdat alle personen die Grapperhaus heten (de meeste in Amerika, een handjevol in Nederland en een paar in Duitsland) van één van de twee boerderijen van die naam afstammen, kon hij vanaf 1648 een complete genealogie opzetten, uiteraard beperkt tot die naam.

Agenda van de overige NGV-bijeenkomsten in het 2e kwartaal 2009

Donderdag 14 mei van 20.00 tot 22.00 uur Lezing

Agenda van de bijeenkomsten van hcc!genealogie, werkgroep Amersfoort

Elke 3e maandag van de maand in het Meridiaan College, vestiging 't Hooghe Landt, Trompetstraat 1, 3822 CK Amersfoort. Openingstijden: van 19.30 tot 22.30 uur. Er zijn afzonderlijke werkplekken ingedeeld voor genealogie, film/video, foto/scanner, software, linux, services, internetcafé, pilotentraining (flight simulator) en een leestafel. Voor meer informatie verwijzen wij u naar de HCC-website: <http://amersfoort.hcc-utrecht.nl>.

Van uw voorzitter

door Willem van Maren

Op 29 november 2008 werd de Algemene Vergadering van de NGV gehouden in Utrecht. Er waren niet veel onderwerpen die behandeld moesten worden.

De afgevaardigden stemden in met een contributieverhoging van één euro per jaar. Gelet op het verwachte begrotingstekort voor 2009 had dit eigenlijk drie euro moeten zijn. De landelijke penningmeester vond echter een verhoging van één euro voldoende, omdat er nog voldoende reserves zijn.

Er is voor de zoveelste keer gesproken over het stemrecht in de Algemene Vergadering in verband met de dringend gewenste aanpassing van de statuten. Over dit onderwerp wordt al vele jaren gediscussieerd. De meeste afdelingen bleken voor het principe van “one man, one vote” te zijn. Er is nu niet formeel gestemd, maar waarschijnlijk gebeurt dat in de voorjaarsvergadering van 2009. De grote vraag is of dan de vereiste tweederde meerderheid gehaald zal worden. Enkele grote afdelingen hebben een wijziging in de stemmingsprocedure steeds tegengehouden, zonder dat hun argumenten altijd duidelijk waren. Helaas vormen de oude statuten een belemmering voor de slagkracht van het hoofdbestuur.

Hoofdbestuurslid John Boeren is wegens langdurige en ernstige ziekte afgetreden. Dit is niet alleen triest voor de heer Boeren zelf, maar ook een verlies voor onze vereniging want hij heeft zich een initiatiefrijk bestuurder getoond. Als nieuwe hoofdbestuursleden zijn de heren Hinnen en Van Splunter gekozen.

Tenslotte wens ik u een voorspoedig 2009, vol met genealogische vondsten.

Ledenbestand

We verwelkomen de volgende nieuwe leden in onze afdeling. Wij hopen hen ook op onze bijeenkomsten te ontmoeten.

Dhr. J.P.J. Boeters	Amersfoort
Dhr. R.J. van den Bor	Maarssen
Dhr. W.A. Burgering	Stroe
Dhr. G. Kleuver	Kudelstaart

Leden overgekomen uit andere afdeling:

Dhr. H. Oortwijn	Soest
Dhr. A. van Rootselaar	Barneveld

Uit het archief van de Stichting De Armen de Poth

*Lezing gehouden op 23 oktober 2008 door drs. Ton Reichgelt.
Henk Bousema doet verslag*

Voor een tot de nok toe met belangstellenden gevulde zaal vertelde de archivaris van het Archief Eemland ons het een en ander over zijn onderzoek in het archief van de Stichting De Armen de Poth, vroeger geheten De Heilige Broederschap, of de Broederschap van de Heilige Geest.

Dit archief beslaat dertig meter boekenplanken en is zeer bijzonder, zowel van inhoud als van samenstelling. Gedurende de oorlogsjaren heeft de heer Huygen, die in de periode 1924-1957 secretaris/conservator van Museum Flehite was, in overleg met de regenten, reeds een poging gedaan dit omvangrijke en eigenlijk weinig toegankelijke archief te ontsluiten. Dat is niet helemaal gelukt en de heer Reichgelt heeft er tien jaren van zijn arbeidzame leven aan gewijd dit reuzenkarwei af te maken. Daardoor is dit archief, waarvan het oudste stuk dateert uit 1342, eindelijk toegankelijk geworden voor de gewone onderzoeker. Het is dan ook niet verwonderlijk dat vanavond een groot aantal geïnteresseerden, waaronder een lid van het hoofdbestuur, onder zijn gehoor werd aangetroffen.

Het archief omvat onder andere zeventig middeleeuwse charters (dat zijn schenkingsoorkonden aan kloosters en aan de stichting).

Wat maakt dit archief nu zo bijzonder? De spreker noemde een aantal elementen zoals: het archief geeft een beeld van de armenzorg door de eeuwen heen de vele akten geven informatie over de topografie in en rond Amersfoort en er zijn vele stukken van particuliere aard, veelal behorend aan de katholieke Amersfoortse familie Van der Maeth, waarover later meer.

Dertien broeders

De stichtingsoorkonde van de Heilige Broederschap dateert weliswaar uit 1447, maar al veel eerder was sprake van zorg voor de armen. Aan deze oorkonde hangen drie zegels waarvan het rode zegel behoorde aan David van Bourgondië, die van 1456-1496 bisschop van Utrecht was. Dertien gasthuisbroeders waren in die tijd dagelijks in de weer met uitdelingen, ook wel provanen genoemd, van brood en spek aan de 'thuiszittende' armen. Deze voorwaarde van thuiszittenden was gemaakt op verzoek van het stadsbestuur om te voorkomen dat de armen door de stad zouden gaan zwerven en onrust veroorzaken.

De ondertitel van deze lezing luidt *'een pond schoon brood voor elk ... en een half pond spek.'* Deze regel slaat op de extra ondersteuning die de armen ontvingen in de periode tussen St. Maarten (11 november) en de Vastentijd.

Het pesthuis

Behalve gasthuisbroeders waren ook enkele, oorspronkelijk in 1479 uit Amsterdam afkomstige celzusters behulpzaam bij het liefdewerk. Zij verzorgden de zieken en de pestlijders. Want het liefdewerk bestond niet slechts uit uitdelingen maar ook uit de verzorging van pestlijders in het daartoe speciaal gebouwde pesthuis. Deze ziekte heerste in de Lage Landen van 1500 tot 1738. De laatste grote pestepidemie heerste van 1660-1667. Zoals u wellicht weet kwam de pest iedere tien jaar terug. Daarna werd het geleidelijk minder.

Van der Maeth

Na de pauze werd de blik gericht op de zeer vermogende familie Van der Maeth. Oorspronkelijk zaten de heren Van der Maeth in het stadsbestuur maar na de Reformatie was hun rol daarin uitgespeeld. Deze familie heeft vooral in de periode 1627 tot 1636 enorm bijgedragen aan de bezittingen van de Stichting.

Tafeltucht

*Hoemen sich over maeltijd
Indt eten drincken ende anders
manyerlijck ende eerbaerlick hielden za!!.*

*Aenmerckt leert hier goede manieren
Diemen sal over tafel hantieren
Voor al eer ghij ter tafel gaet eeten
U handen te wasschen wilt nyet vergeten.
Lange naegelen betamen oick nyet wel
Diemen heymelick affsnijden sa!!.
An der tafel set u nyet boven an
Die wiert wol desselvs hebben dan.
Die benedictie nyet en vergeet,
In Godes naem heft an ende eet.
Den oltsten wilt yerst beginnen laten,
Daernaet eet met tuchtiger maten.
Snoft nyet, noch smact den verkens gelyck.
Nae throot nyet grijpt onzedichlyck
Daettie nyet omme stotest yet.
Omroert oick inder schottel nyet
Nae tbeste en wilt nyet overtasten
Noch oick nae tleckerste al sonder vasten
Werdt u wat guedes voer gheleyt,
kent staet, ende deyldet met eerbaerheyt,
Snijdt u nyet meer dan gij en wilt eeten.*

Het zegt wel iets wanneer blijkt dat eenderde deel van het bezit van de Stichting afkomstig is uit deze familie. Nog steeds hangt het geschilderde portret van Jorden van der Maeth in de regentenkamer van de Stichting.

Hun archief bestaat uit gedichtjes, gebeden, muziek en brieven, waarvan een aantal uit de 16e-eeuw. Een interessant archiefstuk was het geschrift over de tafeltucht. Dit is een boekje dat in 1560 te Kampen is uitgegeven en door de familie is overgeschreven met de bedoeling daaruit lering te trekken. Een van de wijze raadgevingen was dat men voor het eten de handen moest wassen en de nagels knippen. Dat was wel van belang want men at in die tijd gezamenlijk uit één pot, en waarschijnlijk veelal met de handen. Ook werd men verzocht om tijdens de maaltijd te blijven zitten opdat de tafeldame niet plotseling een stoot tegen de arm kreeg juist op het moment dat zij een teugje wijn wilde drinken.

Een nogal stoutig gedichtje was het verhaal van een paterken die met drie zusterkens aan het vrijen wilde en daartoe van elk van hen een proeve van bekwaamheid eiste alvorens van hun diensten gebruik te maken.

Het dagboek

Als laatste onderwerp kwam het dagboek van burgemeester Cornelis Volckensz uit het jaar 1555 ter sprake. Dit dagboek werd in dit archief gevonden en omdat de burgemeester geen lid van het bestuur van de Stichting was, weet niemand waarom het juist daar is terechtgekomen. Het dagboek geeft een heel goed tijdsbeeld van de strijd om de macht tussen het stadsbestuur als vertegenwoordiger van de burgerij en Vincent van der Houve, de schout, als vertegenwoordiger van het landsbestuur, waarbij de schout zijn leven eindigde op het schavot. Op de vraag uit de zaal of de veroordeling van de schout op last van de Raad van Beroerten, mede werd beïnvloed doordat hij als aanhanger van de Reformatie te lankmoedig voor de ketters was, werd door de spreker opgemerkt dat in de vele processtukken die hieraan zijn gewijd dit geen enkele keer werd vermeld.

Over de geschiedenis van het transcriberen van dit dagboek is in ons nummer van april 2007 pag. 71/72 reeds een zeer lezenswaardig artikel verschenen van de hand van Anton van Nostrum. Door de eveneens in de zaal aanwezige neerlandicus Ludo Jongen, die nauw betrokken is bij de publicatie van het dagboek, werd nog meegedeeld dat het boek over de burgemeester en de schout zeer binnenkort zal verschijnen.

Na afloop werd de heer Reichgelt hartelijk bedankt door de voorzitter en bleef een aantal bezoekers nog lang napraten over het gehoorde.

PS: Het dagboek van Cornelis Volckensz zal onderwerp zijn van de lezing op 19 februari 2009. Zie de aankondiging op blz. 3 van dit nummer.

De Nederlandse geschiedenis in het eerste Millennium - Herschrijven?

*Spreker de heer G.B.M. (Guido) Delahaye
Henk Bousema doet verslag*

De belangstelling voor deze lezing was groot. Behalve veel leden van onze afdeling was ook een aantal leden van de Historische Kring Leusden aanwezig. Direct al bij het betreden van de zaal struikelde ik bijna over een pallet met boeken, die grif voor tien euro per stuk van de hand gingen. Het betrof het boek *De ware kijk op ...* geschreven door de vader van de spreker van vanavond.

Onze voorzitter leidde de spreker in met een verwijzing naar de valkuilen waarmee de genealoog af en toe te maken krijgt bij het bestuderen en interpreteren van teksten.

Met behulp van een PowerPoint-presentatie werden wij op de hoogte gebracht van een geheel nieuwe visie op de vaderlandse geschiedenis. In een hoog tempo behandelde de spreker een aantal aspecten van de vaderlandse geschiedenis die volgens zijn vader herschreven zouden moeten worden, zoals Romeins Nederland, Nijmegen, Willibrord te Utrecht, Wijk bij Duurstede en de oorkonde van 777.

Dé ontdekking: verplaatsing geschiedenis eerste millennium

Zoals reeds in ons vorige nummer in de inleiding op deze lezing is vermeld, was de vader van de spreker, Albert Delahaye, van mening dat de geschiedenis van Nederland vanaf 250 tot 1050 door middeleeuwse schrijvers verplaatst is van Noord-Frankrijk en Frans-Vlaanderen naar Nederland. Deze stelling wordt ondersteund door de geografische gebeurtenissen in die tijd namelijk de langdurige (van 250 tot 1000) verhoging van de zeespiegel en daarmee gepaard gaande permanente overstromingen van Nederland en delen van België. Deze overstromingen staan bekend als de Duinkerke Transgressies. De schrijver verwees daarbij naar de archeologische bodemvondsten in Nederland: men vindt wel Romeins materiaal, maar geen Merovingisch en Karolingisch, terwijl vondsten uit de Middeleeuwen en later wel bestaan. En als laatste, misschien wel sterkste bewijs noemde de schrijver de toepassing van de oorspronkelijke teksten die perfect op Noord-Frankrijk en Frans-Vlaanderen passen en niet op Nederland. Deze teksten bevestigen volgens Delahaye de nieuwe geschiedenis van Nederland in het eerste millennium.

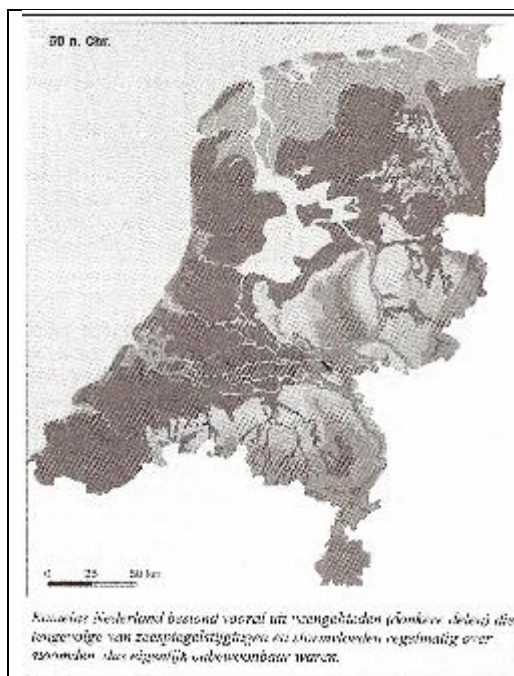
Waar gaat het nu feitelijk om?

Het gaat om de historische geografie van West-Europa. Niet de geschiedenis op zich is onderwerp van discussie, maar de plaatsbepaling van die geschiedenis. In het verleden zijn

door niet ter zake kundige semi-historici uitspraken gedaan met betrekking tot de plaatsbepaling van de geschiedenis van West-Europa in het eerste millennium, die bij nadere beschouwing verkeerd bleken te zijn. De authentieke teksten werden verkeerd begrepen en zo kwam de geschiedenis op de verkeerde plek terecht. Eenmaal verkeerd geplaatste feiten hebben naderhand geleid tot opeenvolgende fouten. Albert Delahaye heeft de antieke teksten zonder vooringenomenheid opnieuw gelezen en herplaatst. Hij kwam daarbij tot een geheel andere locatie dan de tot dan toe gebruikelijke. Met het verplaatsen van de locatie gaat natuurlijk ook de geschiedenis mee. Zo bleek dat Karel de Grote nooit een paleis gehad heeft in Nijmegen, was St. Willibrord nooit bisschop van Utrecht, is St. Bonifatius niet in Dokkum vermoord en hebben de Noormannen nooit Nederland geplunderd.

Romeins Nederland

Er is altijd gedacht dat de Romeinen ons land verlieten vanwege de invallen der Denen en Noormannen. Maar Delahaye wil aantonen dat de Romeinen vertrokken vanwege het hoger wordende water (transgressie van Duinkerke II). Ons land was toen onbewoonbaar geworden en in zo'n gebied zullen Bonifatius en Willibrord weinig te zoeken hebben gehad.

Romeins Nederland valt precies samen met de regressie-periode (regressie = terugtrekken van het water) tussen Duinkerke I en II. De Romeinen verlieten Nederland aan het begin van de Duinkerke II-transgressie (transgressie = oprukken van het water). De strijd tegen de zee konden zij niet winnen en dus hebben zij "de zaak maar laten gaan" en ons land verlaten. Juist in de periode van hevige en langdurige overstromingen tijdens de Duinkerke II-transgressie zou zich in Nederland een aantal historische gebeurtenissen hebben afgespeeld, die een doublure blijken te zijn van die in Noord-Frankrijk. En dit allemaal terwijl Nederland overstroomd was! Friezen, Franken en Saksen, Sint Willibrord en Bonifatius, Karel de Grote en de Noormannen, zij allen horen in deze periode niet in Nederland thuis, maar in Noord-Frankrijk.

Nijmegen

De oorsprong van de stad Nijmegen werd eveneens met een kritisch oog bekeken. Het is bijna vanzelfsprekend dat de geschiedenis van Karel de Grote zich moet hebben afgespeeld in een klein gebied in Noord-Frankrijk in plaats van in een afgelegen plaats als Nijmegen.

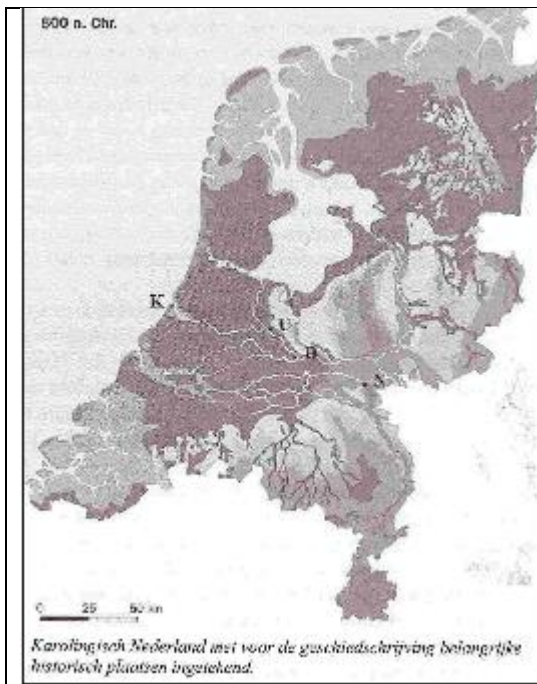
De beroemde kaart van Peutinger wordt als bewijs voor deze visie aangehaald. Kijk maar eens op die kaart en je zult zien dat Noviomagus getekend is aan de noordkant van de Waal. Maar Nijmegen ligt toch aan de zuidkant? Dus is de conclusie dat hier niet de Waal is getekend maar een andere rivier. Als op de kaart van Peutinger de rivier de Renus wordt getekend, is het wel erg voor de hand liggend hier de rivier de Rijn in te zien, maar laat u niet misleiden want Renus is een rivier in Gallia. Het betreft hier de rivier de Schelde.

Nijmegen blijkt dan ineens in Noord-Frankrijk te liggen onder de naam Noyon. Een heel aannemelijke gedachte omdat Karel daar werd gekroond.

De Tabula Peuteringeriana is een 13e-eeuwse kopie van een Romeinse wegenkaart uit het midden van de derde of vierde eeuw (National Bibliothek Wenen).

Willibrord

Sint Willibrord (690-739) is volgens de heer Delahaye niet geland in Katwijk maar in Gravelines nabij Calais.

'Willibrord nam elf broeders mee in het schip en stak over daar waar hij zicht had op de andere kust.' De woorden 'daar waar hij zicht had op de andere kust' zijn veelzeggend, want ook vandaag kunt u vanaf dit punt de andere kust zien liggen. Dat zullen Katwijkers niet kunnen beweren. Deze plaats was dus Gravelines vlak boven Boulogne. De fabel van Katwijk aan Zee dateert van de 17e eeuw! Volgens Theofried: "doorkliefde hij de golven en legde hij aan in de monden van de rivier de Renus (Schelde), de koning van de stromen in Gallia en Germania in het jaar 690....." Verdere verklaring van de teksten geeft duidelijk aan dat Willibrord al zijn activiteiten in het noorden van Frankrijk heeft uitgevoerd en dat hij daar ook is begraven.

Wijk bij Duurstede

De oude teksten vermelden: *'Dorestad(um) was een oude stad, groot en belangrijk, het was een zeehaven, lag op de oever van het Almere, in het land van de Friezen, aan de kust gelegen, in de monden van de Renus, bezat vele kerken, is een periode bisschopsstad geweest en lag tussen Sainte-Maixence en Amiens.'*

Aan geen enkele van deze tien kenmerken in de vele teksten genoemd, voldoet Wijk bij Duurstede. Dorestadum was behalve een bisschopsstad, ook een bedevaartplaats. Het was een stad met meer dan 50 kerken. Het aantal is misschien overdreven, maar in Wijk bij Duurstede is geen enkele kerk teruggevonden. Ook heeft Wijk bij Duurstede nooit een bisschopszetel gehad.

Er zijn overvloedige bewijzen voor de juiste plaats van Dorestadum. De plaats heet tegenwoordig Audruicq, welke naam via Odrewic en Dorewic rechtstreeks van Dorestadum is afgeleid. Wijk bij Duurstede heette eerst simpel Wijk. Het "bij Duurstede" is er pas in de 15e-eeuw aan toegevoegd.

De akte van 777

Aan het einde van de avond werd het publiek geconfronteerd met de conclusie dat Leusden helemaal niet mag worden gezien als het oude Lisiduna. Dat was natuurlijk wel even een schok voor de vele aanwezige leden van de Historische Kring Leusden.

Er bestaat een afschrift van een oorkonde uitgegeven te Niumaga (Actum Niumaga palacio publico), waarin Karel de Grote in het jaar 777 schenkingen deed aan de kerk van St. Willibrord; de heilige zelf was toen al overleden. De passage, waar het op aankomt, luidt in vertaling:

"... aan de basiliek van St. Martinus, die gebouwd is in *Vetus Trajectum*, waar de priester Albricus rector (of bestuurder) is, de villa *Lisiduna*, gelegen in de gouw Flehite, op de rivier de *Hem*, en de bossen, genaamd *Hengestschote*, *Fornhese*, *Makoroth*, *Widoch*, gelegen aan beide zijden van de *Hem*. Ook de kerk, gebouwd onder *Dorestad*, die *Ubkirica* heet, en ook de oever van de *Lockia* en het eiland in het oosten tussen de *Renus* en de *Lockia*."

Volgens Delahaye hebben de Nederlandse historici met deze akte een dubbele vervalsing gepleegd. Ten eerste door eruit te lezen dat Dorestadum aan de Lockia lag, wat de akte helemaal niet zegt. Ten tweede door te beweren dat Wijk bij Duurstede aan de Lockia lag om zo het bewijs te leveren dat het oude Dorestadum aan de *Lek* gelegen was, de naam van de rivier bij Wijk bij Duurstede. Lek kan niet van Lockia zijn afgeleid. Het is bijna overbodig eraan toe te voegen dat het woord Lockia in geen enkele Nederlandse bron voorkomt. Nu door middel van de namen van de landstreek en de rivieren de juiste streek teruggevonden is, leveren de plaatsnamen niet veel moeilijkheden meer op. *Lisiduna* moet worden opgevat als *Licques*, op ongeveer tien kilometer van Tournehem gelegen. De plaats is in oude teksten als *Liscae* of *Liske* bekend. Zij bevindt zich op een hoge, afgeplatte heuvel en is omgeven door diepe dalen, die in de tijd van de akte gedeeltelijk met water waren gevuld. Op korte afstand bevond zich het Almere, waarin de Hem uitmondde. Het water in die zeebaai stond tussen de 3e- en de 8e-eeuw vrij hoog, waaruit volgt dat het niveau van de rivieren eveneens hoger was dan nu. De naam Lisiduna (*duna* is een Keltisch woord dat "versterkte hoogte" betekent) was derhalve geheel toepasselijk.

U zult waarschijnlijk geheel in de war zijn geraakt door deze visie van de heer Delahaye. Voor nadere informatie kunt u de website www.noviomagus.info raadplegen.

Het is de verdienste van deze onafhankelijke onderzoeker dat hij teruggreep op de oorspronkelijk bronnen en dat hij onze vaderlandse geschiedenis van het eerste millennium onder de aandacht heeft gebracht. Zijn zoon heeft met deze voordracht tevens een eerbetoon aan zijn vader gebracht. Men kan wel zeggen dat het een leerzame avond was en de spreker werd dan ook terecht van harte bedankt voor zijn verhaal.

Uit de Werkgroep Notariële Aktes door Anje G. Bousema-Valkema

Verrassende inhoud van een oud koffertje in 1611

Wanneer je bij het transcriberen van oude aktes een document, als onderstaand, tegenkomt kan je dag niet meer stuk, ondanks dat het niet eens je eigen familie betreft.

Stelt u zich eens voor: Notaris Johan van Ingen wordt in 1611 gevraagd om ten huize van Wouters Evertszen in het bijzijn van getuigen een oud koffertje te openen en de documenten die daarin gevonden zullen worden in het kort naar onderwerp te beschrijven. De getuigen zijn nodig vanwege de belangrijkheid van de stukken die lange jaren door de familie bewaard zijn geweest. Er blijken 34 documenten in het koffertje opgeborgen te zijn, waarvan het oudste gedateerd is in 1468, dus destijds 143 jaar oud. We mogen aannemen dat het familiestukken zijn, die zowel van vaders- als van moederskant ingebracht zijn.

Het zou interessant zijn om een onderzoek naar deze familie te doen, maar daarvoor ontbreekt mij de tijd. Wel heb ik even snel enige gegevens opgezocht. Het blijkt dat genoemde Wouter Evertszen, als jongeman, op 16-05-1606 voor het gerecht te Amersfoort is getrouwd met Oytgen Dirx, getuige

is haar broer Rijck Dirckszn. Oytgen was eerder voor het gerecht getrouwd op 26-05-1597, als Oytgen Dirck Rijck, dochter van Geertgen (Grietgen) en Dirck Rijcxzn, met Volphert (ook Wolter) Jacobszn, zoon van Jacob Anthoniszn. Wouter Evertszn is, als zwager, getuige bij het huwelijk van Rijck Dirckszn, die op 19-06-1610 trouwt met Ytgen Gerritsdr.

Gelet op de namen die in de documenten voorkomen, heb ik het vermoeden dat het koffertje afkomstig is van de familie van Oytgen Dircx, vrouw van Wouter Evertszn, zoals b.v. het testament van haar ouders in 1594 en de specificatie van de roerende goederen van Oytgen en haar overleden man Volphert in 1602 en aktes waarin de namen van haar broer en een oom genoemd worden. Met de hulp van Dick van Wageningen, medewerker van het archief Eemland, en Anton van Nostrum, die transportaktes transcribeert, hebben we nog vijf van deze oude aktes in het archief kunnen vinden, die ik, na beschrijving van deze notarisakte van 1611, hieronder heb vermeld. Mogelijk komen er in de toekomst nog meer aktes te voorschijn. De meeste van de stukken zijn van aanhangende lakzegels voorzien. Ook zat er nog een liedboekje en een gebedenboekje in het koffertje.

Notaris Johan van Ingen AT 002b002, folio 173 d.d. 05-06-1611

Specificatie van 't geen in zeeckere cofferken, bij openinge voor ons onderscreven notaris en getuygen, is bevonden ten huuse van Wouter Evertszn, staende op ten vierden juni 1611.

zekere verscheyden stukken voor dese gerechte gedient tussen **Dirck Rijcxzn** en **Gerrit Jan Goosenszn** verscheyden quitanties en missiven van **Jan van Hyen, Marrichgen Cornelis** en **Willem Dircxz** een maechescheyt tussen **Rijck Dircxzn** en **Greytgen**, opgericht 03-11-1605
afrekeningen tussen **Wouter Evertzn** en **Rijck Dircxzn** d.d. 21-06-1610
copie autentique van de coopcedulle van de huuse staende op de Camp d.d. 24-02-1563
specificatie van de mobilen bij **Othgen Dirckdr**, huysvrouw van **Wolter Jacobzn** d.d. 27-10-1602
coopcedulle van de uitganck after **Hans Adam** d.d. 15-03-1610 bij **Rijck Dircxzn** vercoft
coopcedulle van een kalckuyp en 1/4 part van een lootse bij **Rijck** vercoft aan **Lambert Peterzn** d.d. 07-01-1609
huyscedulle van de huuse op de Camp bij **Rijck** aan **Lambert Peterzn** verhuuyrt
attestatie (= verklaring) van **Claes Janzn** drager en anderen op de boete van **Gerrit Hermanzn** d.d. 02-04-1610
nog een attestatie van deselve sake d.d. 02-04-1610 bij **Gerrit Gerritszn** en anderen gegeven.
zekere franchijne transport van een huysinge in de Langestraat met vier segelen besegelt des woensdags voor St. Jans in de somer van 1521 (St. Jan valt op 24 juni).
zeker testament van **Heyll Meusdr** d.d. 17-12-1549 bij Johan Vlug notaris ondertekent
zekere huwelijksbrief tussen **Brant Henrickzn** en **Neeltgen Bruens Reyerzndr** opgerecht met vijf segelen besegelt d.d. 03-07-1562
een testament in franchijn geschreven bij Johan Vlugh, notaris, van **Heyl Meusdr** d.d. 17-12-1549
een lijftocht en testament van **Dirck Rijcxzn** en **Geertgen** zijn huysfrou voor Herman Dompsele, notaris gepasseerd 31-01-1594
transport van zeker stukje land buiten de Camppoort bij **Weymtgen, Claes Reyerszn weduwe** getransporteerd ten behoeve van **Aert Gerritszn, Dirck Rijcxzn** en **Ghijsbert Rijcxzn** d.d. 14-09-1587 met drie segelen besegelt.
transport van de helfte van een huys en hoffstede op de Camp gelegen, besegelt met vier segelen des saterdachs na St. Symon en Judasdach (28 okt.) 1491
transport van een halve huuse en hoffstede op de Camp gelegen, met vier segelen besegelt des zaterdachs na H. Cruysdach (3 mei) 1500
transport van de huuse op de Camp met vier segelen besegelt des donderdachs na Pyncxterdach (16 mei) 1535
een plechte van een gouden arnoldus gulden 's jaers uit de huuse op de Camp des donderdachs na St. Johansdach ante portam latinam (6 mei) 1468 mitsgaders een transport daarvoor getransfixeert des woensdachs Ons Vrouwen Lichtmisdach (2 febr.) anno 1498 wesende met zes segelen besegelt (transfixeren van een akte betekent dat een bestaande akte wordt gewijzigd)
een besegelt briefken met vier segelen daarbij bekend wordt een Rodolphus-postulaetsgulden afgelost te zijn 1493 des saterdach nae St. Agnietendach (21 jan.)
transport van een stuk lants genaempt Smeets met een segel besegelt des dynsdachs nae St. Urbanusdach (25 mei) 1468 (note 1)
transport van enige renten uit de huuse op de Camp met drie segels besegelt d.d. 1476 woensdach na St. Gregorisdach (12 mrt.)
transport van een halve huuse op de Camp met vier segelen d.d. saterdachs na St. Bartholomeusdach (24 aug.) 1499 een verlijbrieff van een hoffstede op de Camp donderdachs na St. Tiburtie (14 april) dach 1476 met vier segelen besegelt
transport van een erfpacht uit de huuse aan de Langestraet met vier segelen des dinsdachs na St. Lambertsdach (17 sept.) 1528 met seven segelen besegelt

transport van een huysse in de Langestraet besegelt met drie segelen des woensdachs na St. Agnietendach (21 jan.) 1505
transport van een huysse in de Langestraet 's woensdachs na St. Margrietdach (13 juli) 1505 met seven segelen besegelt
een waerbrief nopen de huysse aan de Langestraet met drie segelen besegelt des woensdachs op St. Urbaensavont 1497 (24 mei)

een transport van staende timmer en leggende erve als **Rutger Snijer** en **Weym, Evert Kistemakers dochter** hadden met 3 segelen besegelt des woensdachs op Sint- Martijnsavond (3 juli) 1504

een plechte van vijftig Philippus guldens hoofdsoms, donderdachs na den Heylichen Pynxterdach (do na 16 mei) 1535

een testament daardoor getransfixeert 1496 des woensdachs op St. Margrietendach (13 juli)

een transport van de voorscreven rente d.d. 12 januari 1548 insgelijks daardoor getransfixeert besegelt met tien segelen

een transport van een hoff buyten de Camp poort met twee segelen besegelt 10-03-1572

een transport van een hoff buyten de Camp poort in de Lanete Camp d.d. 15 januari 1549 met drie segelen besegelt

een gebedsboekskes gedrukt tot Brussel bij Rutger Velpius

een lyetboeckken (liedboekje)

alle voorscreven brieven en munimenten in het voorscreven cofferken zijn bevonden en onder **Wouter Evertszn** gebleven die de bewaringe vandien had aengenomen.

Getekend te Amersfoort 5 juni 1611 door Wouter Evertszn, Gerrit Franssen, Frederijck Janszn en de notaris Johan van Ingen.

De oudste van de vijf in het archief teruggevonden akte is uit 1499 (bron: BNR 12 Gerecht van de Stad Amersfoort, inv.nr. 436-01, folio 362 verso, pericooft 7, transportregister 1478-1503)

1. Septima post Bertelmei (zaterdag na Bartholomeusdag) [31-08-1499]

Brant Jan Thomaesz soen heeft te goede gescouden **Meeus Jacopz ende Styn** syn wyf de helft vanden huysynge ende hofstede after ende voir so de van outs gelegen syn opten Camp dair Meeus voirscreven nu ter tyt in woent so Brant voirscreven dat aen gecoemen ende bestorven is van Volcken Thomaess syns oems (ooms) kynderen ende seyn voirscreven kynderen behouden elc syns recht.

NB. *De vier personen die gezegeld hebben zijn de schout Willam die Wijse en de drie schepenen Jan van Vloyck, Geryt van Daveler en Peter Bot Andriessoen.*

2. 26-06-1521 (bron: inv. nr. 4249-045) swoensdachs nae Sint-Jansdach te midsomer Willem de Wijse, schout, en Wouter Lumenz, Pouwels vander Horst en Willem Evertz, schepenen van Amersfoort, oorkonden dat **Reyer Goesen Timanz** overgedragen heeft aan **Evert Goesen Timanz**, het vierde deel van een huis, hof en hofstede in de Langestraet, aan de ene zijde **Wouter Lumenz** en aan de andere zijde **Jan van Wijck**.

3. 12-01-1548 (bron: Stadsgerecht Amersfoort, inv. nr. 436-03, f217v), **Jan Coenraetszoen ende Hermen Saeren sijn wijff** ende hebben te goede gescholden als recht ende oirdel wijsden, **Fueysgen, Vranck Janssoen weduwe**, alsulcke vijffthich philippusgulden als Geryt **Cornelissoen ende Oetgen sijn wijff** in de jaere XV^c ende vijf ende dertich (1535) belijt hebben schuldich te weesen **Sander Harmanssoen ende Jannitgen sijn wijff** naer wijder inhoudt den principael brief daer dese onse tegenwoordige brief deurgesteeken is, behoude een yegelick sijns recht. Actum den XIIen dach in januario XV^c XLVIII (12-01-1548) ter presentie van Henrick Pot, volmachtich van den schout, Henrick van Rijn ende Jan Flug, scepenen ende Lodewijck Botter secretaris. (note 2)

4. 15-01-1549 (bron: Stadsgerecht Amersfoort, inv. nr. 436-03, folio 257) **Geerloff Everszn** voor hemselven ende denselve Geerloff ende **Mueyn Henriczoen** als twee naaste vrinden (familieleiden) van zijn onmundige kynderen van svaders zijde, **Reyer Stevenzn** ende **Louv Stevenzn** als twee naeste magen van smoeders wegen, ende als vyer vierdelen van de onmundige kynderen des voornoemde Geerloff Everssoen. Ende hebben gegeven ende getransporteert als recht ende oirdel wijsden, heer **Peter Pouwelszn**, kanonick in Sint-Joriskerck binnen Amersfoort, eenen hoff geleegen buyten den Camppoort in Lanete Camp daeraen deen sijde **Geryt Aertszn** ende aen dander sijde de gemeen beeck after (achter) **Meyns Peterszn** erfgenamen mit haer consorten naest gelegen zijn. Belast mit vier gulden jaerlix de penninck twintich tot behoef **Gerytgen van Rijn**.

Item de broederschap van St. Jan een gulden van seshien stuver des jaers ende de **weduwe wijlen Peter van Boelre** anderhalve gulden Hollants erfrenten nae inhoudt der briefven daervan zijnde. Des beloefden Geerloff Everssoen voornoemt desen hoff voort te vrijen ende te waeren van vorder commer ende renten ende stelden tot waerburgen sijn huys, hoff ende hoffstede gelegen in de Coninckstraet daer **Geryt Everszn weduwe** aen die een ende een gemeen straet aen dander zijde naest geleegen zijn. Ende daertoe deden die vier vierdelen voornoemt bij behoerlicke eede dat dese overgiff de onmundige kynderen van Geerloff Evertszn beste orbaer was ende deese tijt geen beter oft profijtelicker voor de kynder voornoemt en wisten. Actum den XV^{en} januarii anno XV^c XLIX (15-01-1549) voor Henrick Pot onderschollet, Cornelis Volckenssoen ende meester Geryt van Schaick, schepenen, mij Lodewijck Botter secretaris van der stad.

5. 14-09-1587 (bron: Stadsgerecht Amersfoort inv. nr. 436-10 folio 14) Dat voor ons gecomen is int gerecht, **Weymtgen, weduwe en boedelharster van zaliger Claes Reyerszn** mit **Liven Botter** hare gecoren momber in desen, geassisteert met **Wouter Buys** haeren soen, die hem mede sterckmakende voor d'ander susteren en broeders, ende hebben getransporteert ten

behouwe van **Aert Gerritszn Spill, Dirick Rijcxzn en Ghijsbert Rijcxzn** (note 3), seeckere stucken lants gelegen buyten die Camppoort alhier, daer aen d'ene zijde de ontfangers selver en aen de andere zijde de gemeene keerck (kerk) naast gelegen zijn, vrij sonder lasten. Belovende dit transport te vrijen ende te waren als erffcoop recht is, sonder archelist. Actum de 14e sept. 1587 present Peter die Ruych, Coennaert Franszn en Gerrit Boede, schepenen (note 4).

Noten:

1. In het oudste document van 1468 wordt een stuk land genoemd met de naam Smeets. Deze naam kwam ik ook in een akte van 1540 tegen. In 1789 wordt het nader omschreven als vanouds genaamd Smeeds, ook Splintershoeve genaamd. Het bestaat uit bouwland, bos en wallen gelegen in de stadsvrijheid, buiten de Utrechtsepoort op de Amersfoortse Eng.

2. De getranscribeerde akte uit 1548 verwijst waarschijnlijk naar de plechte van 16 mei 1535, die mogelijk te maken heeft met het transport van een huys op de Camp in 1535.

3. In de akte van 1587 wordt o.a. een Ghijbert Rijcxzn genoemd. Uit de doopboeken van Amersfoort blijkt dat op 17-07-1586 **Gijsbert Rijcksen, gehuwd met Ariaentje, een dochter Gijsbertgen** laat dopen. Getuigen zijn: zijn zoon **Louten** en **Albert de Wijs**. Zoon Louten is mogelijk uit een eerder huwelijk.

4. Nadat ik deze akte had getranscribeerd vond ik bij toeval nog een akte over dezelfde Weymtgen d.d. 16-01-1594. Hierin wordt zij **Weymtgen Buys** en haar zoon **Wouter Claeszn Buys** genoemd. Hieruit blijkt dat Weymtgen de achternaam Buys droeg en dat haar (oudste?) zoon ook deze achternaam kreeg. In de vorige akte vermoedde ik dat Wouter misschien uit een eerder huwelijk kwam, maar in deze tweede akte wordt gezegd dat haar vijf kinderen zijn geprocreëerd door Claes Reyerszn, haar overleden man.

Uit de Werkgroep Transportaktes

door Anton van Nostrum

Inv. nr. 436-03 fol. 129v [10-11-1545]

Zorg voor broerlief

Evert Jan Claeszoen (Evert Janssoen deurwaarder) presenteert een akte waarin hij zijn broer Jan maant aan zijn verplichtingen voortvloeiende uit de erfdeling te voldoen. Evert stelt voor om Jan volledig te onderhouden of hem in een klooster onder te brengen. En bovendien wil hij hem 52 stadgulden per jaar voor 'drinckelgeld' geven. Evert heeft ditzelfde aanbod al vaker gedaan o.a. in 1543. Een ander aanbod is dat Jan tot aan zijn dood 50 gulden krijgt, te betalen in twee termijnen, en hem bovendien 52 gulden schenkt mits Jan verklaart dat aan zijn wensen volledig voldaan is. Als Jan dit aanbod niet accepteert, zal Evert hem binnen 14 dagen laten dagvaarden en zal hij van levensonderhoud verstoken blijven en zal hij berusten in de droevige toestand van zijn broer. Evert wenst nog dat Jan Janszoon zich ontdoet van de (homosexuele?) vriendschap, het gezelschap van en de omgang met ene Jan Lubberssoen, genaamd Den Olden, en zijn consorten. Vier wijze mannen zullen dit voornemen controleren en zonodig corrigeren.

Evert Jan Claeszoen ende heeft gepresenteert ende presenteert mits desen als recht ende oirdel wijsden zoe hij sustineert oick hiervoermael dyck ende menichmael gedaen thebben voer schoult ende scepenen der Stadt Amersfoort voers. Jan Jan Claeszoen sijnen broeder te voldoen, op tho leggen ende te betalen alsulcke achthien clachten ofte achterweesen [*achterstallige betaling*] als Jan Jan Claeszn eenichsins die schoudt ende scepenen kentlick ende notoor maicken [*bekendmaken*] sal kunnen als recht is, begerende dat Evert Jan Claeszoen sijnen broeder Jan voers. noch nyet voldaan en heeft ofte hem in eenige wijze onthoudn mach hebben, heercoemende van dat maickgescheyt [*erfdeling*] gemaict tusschen Evert ende Jan voirs. bij vrunden ende maigen als namentlicken Claes Gerritszoen, Mens Peterszoen, Peter van Herdefelt ende Lambert van Noertwijck in date 1500 seven ende twintich op ten laesten aprylis, mits conditien ende verbande indien ende zoe verre als dit Jan Jan Claeszoen voers. insgelijcke datselvede maickgescheyt voers. achtervolcht, vesticht, nae

gaet ende voldoet sijnen broeder Evert voers. ende in gevalle als dat Jan voers. zulcx tot ghenen dagen schoudt ende scepenen voers. notoer ofte kentlick maicken en can ofte en mach, mer alsnoch nyet wel ende all tot zijnen wille voldae clachtich te wesen [*klachten hebben*] etc.

Soe presenteert Evert voers. Jan voornoemt noch daerenboven om zijn broeder meer dan noch wel te doen als hem te doen onderhouden tot zijnen huuse ende aen sijne tafele, mits gevende hem eeten ende drincken als hemselves ofte bestellende hem in een goet cloester ofte burgershuys binnen Amersfoort in die cost, gevende ende bestellende hem noch daerenboven tabbaert, paltrock, hoesen, wambeus, cleeder, hemden ende schoen ende alle dat hij tot zijnen lijve behoeft ende dat nae zijne staet ende qualyteyt als redelick ende moegelicken is bij den schoudt ende scepenen voers., mits oick noch daerenboven hem laeten volgen ende opte boeren [*beuren*] alsulcke twee ende vijftich stadgulden tot zijn drinckelgelt als hij sjaers op de stadt van Amersfoort heeft alzoe Evert voers. Jan zijn broeder voornoemt alle dit voers. oick hiervoermaels menichmael ende mede in den jaere 1500 drie ende veertich bij den Raidt van onser stadt daertoe geschiet als Jan Stevenszoen, Anthonis Brandt, Steven van Zijl ende Jacop de Wijs mit vrientschappen ende anders voor den voers. Raidt Jan zijn broeder oick doe ter tijdt gepresenteert ende geboeden heeft als den voers. stadt noch wel notoor ende kentlick is, ofte Evert voers. wil Jan zijn broeder voornoemt voor alle dit selfde voers. jaerlix vuytreycken ende betaelen an gereden gelde [*in contanten*] tot onderhoudenisse van hemselves vijftich karolus gulden ende dat te betaelen tot twee termijnen sjaers, te weten die een helft smeys [*I mei*] ende die ander helft Omnium Sanctorum [*I nov.*] ende dat geduerende tot Jan voers. lijve ende datselvede hem ten recht toe vestigen bij den schout ende scepenen van deser stadt als dat ten recht behoert, mits noch altijt te laten volgen daerenboven die twe ende wijftich gulden voornoemt, mits altijt protesterende als dat Evert voers. zijn broeder Jan voornoemt dat selfde maickgesceyt voergementioneert voll ende all tot Jans voers. wille ofgelost voldae ende betaelt heeft alst blijkt bij sekere quitantie gegeven bij den Hove Provinciael in date 1500 acht ende dertich op ten 12en januario.

Ende dat oick mede als indien dat Jan voers. hem verseyt ende verburcht mit twee goede burgen als dat hij Evert sijnen broeder ofte sijnen erven ende nacoemelingen geenrehande vreemde ofte onbehoerlicke schulden geleende ofte bekende pennynge in brieven obligatien quitantien ofte anders hoedanich die wesen moegen nae sijne doot Evert sijne broeder voers. after laeten zall zonder arch. Ende in gevalle als dat Jan Claessoen voers. sulcx te doen noch refuteert ende nyet en accepteert als voers. dat alsdan in zulcken gevalle zoe en denckt Evert voers. hem after huyden desen dach in vierthien dagen nae date van desen hem die weet van desen gedaen is tot ghenen daigen ofte tijden Jan zijn broeder voers. hem meer ofte vorder presentatien ofte onderhoudinge ofte doen ofte laten geschien ende protesteert bij desen hier mede genoich ende meer dan genoich zijn broeder Jan voernoemt tot reparatie van vrientschap gedaen thebben ende en is van geenre menyngen naemaels eenyge ander meerder ofte gelijcke presentatie te doen mer sal moeten lijden dat Jan zijn broeder voers. sich mit sijnen quaeden toestanderen continuerende in sijnen verdoelden voernemen behelpt zoe hij meent hem best zall moegen sijn.

Mits begerende daerom als dat Jan Janszoen voers. hem wil absenteren ende onthouden eenyge vrientschap, mentscap ofte conversatie te hebben mit eenen Jan Lubberssoen tAmersfoort genaempt Den Olden ofte eenige van sijnen consorten. Ende dit voerseyt alsamen te doen ende te laeten corrigeren ende resonneren tot arbit van twee ofte vier goede discretelicke mannen als die van Everts- ende Jans-wegen daertoe genomineert ende gedeputeert moegen werden ende dat oick all binnen die tijt van veerthien daigen nae date van desen als voers. sonder argelist, ende behouden een yegelijck sijns rechts. Actum den thienden novembris anno '45 voer Henrick Pot volmachticht schoult, Cornelis Hesselszoen, Dirrick van Wael scepenen ende Jan Pijl in absentie.

tabbaert = *paltrock* = *overkleed*, (*over-*)*jas*
hoesen = *kousen*, *broeken* (*zie MNW hose*)

*mentscap (zie MNW bij mencscap, mengscap en mancscap etc.)= gezelschap, omgang, gemeenschap (lich.),
resonneren = weerklinken, weergalmen, dreunen, weerkaatsen*

Gaat broerlief naar het klooster?

Twee dagen daarna is de zaak beslecht. Er wordt de volgende akte opgemaakt. Evert Janszoen onze gezworen dienaar bij het gerecht van Amersfoort heeft verklaard dat hij gegaan is naar het klooster van St. Brigitta te Zoest en aldaar in eigen persoon aan Jan Jan Claeszoon een gerechtelijke aanbod gedaan heeft inhoudende algeheel levensonderhoud van Jan Jan Claeszoon. Hij heeft hem na voorlezing terstond een kopie gegeven, waarna Jan na enig beraad geantwoord heeft dat hij het aanbod accepteert.

Evert Janszoen als onse gezworenen dienre van gerichte van Amersfoort ende heeft ons gerelateert bij eede hij kent ende die stadt Amersfoort gedaen heeft, verclaert als dat hij hem getransporteert heeft tot Zoest in Sinte Brygitten Cloester ende heeft aldaer vant tvoors. gerichtswegen Jan Jan Claessoen in propere persoon gerechtelicke kondt ende weet gedaen van een seeckere gerechtelicke presentatie beroerende van alinc dootatie ende onderhoudenisse van Jan Jan Claeszoon voors. dair desen onse tegenwoordige brieff door getransfixeert is. Ende heeft mede aldaer Jan Jan Claeszoon voors. dese presentatie voors. eerst bij geschrifte voergelesen ende hem terstont copie autentyck vandien gegeven, waernae dat hem Jan voors. mocht beraden ende reguleren naer rechts behoiren. Daer Jan op antwoorden dat hij alsoe doen soude etc. ende dat tsairen ter instande ende versueck van Evert Jan Claessoen zonder argelist, behouden een yegelick sijns rechts. Actum den twaelfsten novembris [12-11-1545] voer schoult scepenen ende secretaris alsboven.

alinc dootatie = algehele schenking / begiftiging

onderhoudenisse = levensonderhoud

tsairen = 1. van 't jaar; in dit jaar 2. in de loop van het jaar ; vroeger ; een tijd geleden (z. MNW bij saren)

instande = het instaan voor iemand, borgstelling, zekerheid

Guldens

door Anton van Nostrum

Vele soorten guldens

In de zestiende eeuw circuleerden in de Lage Landen vele soorten guldens waarvan de belangrijkste keizersgulden en karolusgulden genoemd werden. Beide hadden de waarde van 20 stuivers en waren geslagen in goud of zilver. Niet alleen keizer Karel V bezat het recht munten te slaan. Er waren vele (voormalige) machtshebbers die ook het muntrecht hadden verworven en eigen munten lieten slaan. Al die munten bleven langdurig in omloop. Er worden dan ook in de Amersfoortse transportregisters regelmatig guldens van allerlei heersers genoemd met steeds weer andere waarden: karolusgulden (20 st.), philippusgulden (25 st.), arnoldusgulden (14 st.), horengulden (12 st.), hollandse guldens (20 st.), Johannes-Beyersgulden (14 st.), rijns gulden/ ringulden (28 st.) of koervorstergulden (28 st.), die ook wel overlantse gulden wordt genoemd. Dan nog het bisschoppelijk geld, de davidgulden (26 st.) en de postulaetsgulden (14 st.). Verder komt men vooral in de oudere registers een stel moeilijk te determineren guldens tegen: enckele guldens, oude guldens, lichte guldens en currente guldens. In tegenstelling met deze globale omschrijvingen wordt er soms ook heel nauwkeurig geformuleerd: “*gouden hartoch philippus burgoensche guldens voir datum des briefs gemunt ende geslagen.*” Het betreft hier de gouden gulden van de Bourgondische hertog Philips de Schone (1478-1506) – vader van keizer Karel V – waarop zijn naamheilige stond afgebeeld.

Onbekende guldens die bovendien sporadisch vermeld worden, trekken natuurlijk extra aandacht. Zo vond ik in transportaktes: mudergulden, eemdergulden en stadgulden. Deze laatste worden nergens vermeld in mij bekende boekjes over numismatiek, zodat ik zelf op onderzoek uit moest.

Mudergulden

‘Muder’ mag ook gelezen worden als ‘muden’ of ‘Muden’; het afkortingsteken voor *-den* moet regelmatig als *-der* gelezen worden. Het doet vermoeden dat hier een gulden van de stad Muident bedoeld wordt, maar ik heb niet kunnen achterhalen of deze plaats ooit het muntrecht heeft bezeten, laat staan dat er guldens geslagen zouden zijn.

Eemdergulden

Ook ben ik tot nu toe driemaal ‘Eemder guldens’ tegengekomen. In eerste instantie dacht ik dat deze munten iets met Eemland of met de stad Embden te maken zouden kunnen hebben, totdat ik een verrassende omschrijving vond: “*tachtich gouden Geldersche rijder oft Eemdergulden off 24 stuiver voir elcke gulden*” (436-03 fol.84r). Deze omschrijving kan op twee manieren geïnterpreteerd worden, namelijk: 80 Gelderse rijder die ook Eemdergulden genoemd wordt, die beide de waarde 24 stuiver hebben, of: 80 Gelderse rijder ook te betalen in Eemdergulden, die beide de waarde 24 stuiver hebben. In het eerste geval betreft het één munt, die twee benamingen kent. In het tweede geval betreft het twee verschillende muntsoorten van gelijke waarde.

Het boekje van Enno van Gelder *De Nederlandse munten* vermeldt bij *Rijdergulden* dat dit een gouden munt met rijdende hertog geslagen 1509-1538 onder Karel van Egmond is (Karel van Egmond was hertog van Gelre). Er wordt geen waardebepaling gegeven. Weliswaar worden onder *Rijder, Gouden* nog een viertal andere betekenissen opgesomd, waarvan er één wel eens op Eemdergulden zou kunnen slaan – namelijk: gouden munt van de Bourgondische Nederlanden ter waarde van 24 stuiver geslagen 1434-1440 – maar dan is de toevoeging Geldersche niet juist.

Stadgulden

Ook is er in de Amersfoortse archieven een enkele keer sprake van ‘stadgulden’, waarover nergens geschreven wordt. In de transportregisters komt het woord ‘stadgulden’ 14 keer voor. In 12 gevallen betreft het een overdracht van een lijfrente, één keer van ‘drinckelgelt’ en één keer van een ‘losrente’. De kenmerkende omschrijving luidt in de meeste gevallen bijvoorbeeld:

“Cornelis van Lyler schelt tgoede (= draagt over aan) Cornelia van Lyler sijn dochter die hefferschap van 32 **stadgulden lijfrente staende op hoir lijff an de stad Amersfoirt** na luden den briefff dairvan wesende.” (436-03 fol. 60r, 1542)

Of: “Jan Spruyt ende Laen sijn wijff schelden tgoede Alijdt hoir dochter de hefferschap van acht **stadgulden lijfrente staende op hoir lijff an de stad Amersfoirt.**” (436-03 fol. 60v)

Het begrip ‘hefferschap’ heeft mij enige hoofdbrekens bezorgd, want het staat niet vermeld in het MNW, maar wel heffen en heffere.

heffen = (o.a.) heffen, beuren, innen, ontvangen, in ontvangst nemen (van gelden)

heffere = hij die heft of int, bepaaldelijk van renten, renteheffer

Hefferschap is dus te omschrijven als: *het heffer zijn; het recht hebbende een lijfrente te innen.*

Ingevolge wordt in beide bovenstaande aktes het ontvangstrecht van een periodieke uitkering – die de ouders hebben gevestigd op het leven van hun dochter – overgedragen aan de dochter.

Het is heel frappant dat bij overdracht van een lijfrente altijd de ‘stadgulden’ als rekeneenheid wordt gehanteerd. Ook in het binnenkort te verschijnen dagboek van burgemeester Cornelis Volckensz *Bij afwezigheid van de schout* komt het begrip stadgulden in combinatie met een lijfrente

op drie plaatsen aan de orde. In item 137 wordt Henrick Thonisz op verzoek van Alijdt, Aert van Dolres dochter, gearresteerd voor de “14 gulden hollants als 20 stadtgulden staende tot haeren lyve.” 20 stadtgulden zijn dus equivalent aan 14 Hollandse guldens, waaruit is af te leiden dat 1 stadtgulden de waarde van 14 stuivers vertegenwoordigt.

Mogelijk zouden de originele aktes, waarin de vestiging van al deze lijfrentes beschreven wordt, meer duidelijkheid over deze stadtgulden kunnen verschaffen. Het vermoeden bestaat dat stadtgulden iets te maken moet hebben met het oude muntrecht van Amersfoort, maar dat is op dit moment louter speculatief.

Literatuur:

De Nederlandse munten door dr. H. Enno van Gelder

Geld door de eeuwen heen, geschiedenis van het geld in de Lage Landen door Bert van Beek, Hans Jacobi en Marjan Scharloo

Bij afwezigheid van de schout door Wil Gommers, Ludo Jongen, Anton van Nostrum (uitgeverij Verloren 2009)

Historische Encyclopedie van Amersfoort door dr. J.A. Brongers

Zoekstrategie op het worldwideweb

bron: Archief Eemland

Internet-tips

1. Gebruik voor de eerste, oppervlakkige verkenning niet alleen www.google.nl, maar ook www.yahoo.com, www.google.com en www.live.com. Die werken op vergelijkbare wijze, maar leveren toch verschillende resultaten op.
2. Veel informatie zit verborgen in diepere zoeksystemen dan Google. Het is dus zaak zo'n dieper zoekstelsel te vinden. Wil je bijvoorbeeld weten wie de molenaars van Cothen waren, zoek dan in Google op *database molens*.

Ander voorbeeld: via Google vind je niet direct de te koop staande huizen, maar wel als je in Google zoekt naar *database huizen*.
3. Raadpleeg zo mogelijk betrouwbare websites, bijvoorbeeld die van een universiteit. In onderstaande lijst is een aantal genoemd.
4. Veel historische informatie is te vinden in de fotobeschrijvingen van beeldbanken. Zoek dus eerst naar de betreffende beeldbank.
5. Bovendien kun je informatie vinden in boeken die online staan; de teksten zijn vaak geOCR-ed. Hieronder staat een aantal websites daarvoor vermeld.
6. Een open deur, maar toch: je eerste vragen luiden: wie, wat, waar, waarom, wanneer en hoe.

Websites voor historisch (archieff-)onderzoek

<http://www.archieven.org>: Voor media, archiefonderzoekers en historische informatiemanager, advies, databanken, educatie, archiefonderzoek en kennis delen.

<http://www.archieven.nl>: Digitale inventarissen van vele archiefdiensten.

<http://geneaknowhow.nl>: Index op on-line digitale genealogische bronnen. Via deze site (tussenstap:

Genealokaal) zou je een cursus Latijn of oud schrift moeten vinden.

<http://www.thematis.nl>: Erfgoed portal naar digitale bronnen van vele erfgoedinstellingen

<http://www.cbg.nl>: Voor stambomen. Ook voor het Algemeen Politieblad, waarin vast wel één uwer voorouders wordt genoemd. Ga naar de digitale Studiezaal.

<http://www.inghist.nl>: "Broncommentaren".

<http://kranten-historisch.startpagina.nl>: Overzicht van historische kranten online.

<http://www.archiefforum.org>: Nieuws, databanken, tips en trucs.

<http://www.archiefzoeker.nl>: Database zoeken naar archieven, personen en feiten.

<http://www.anpfotoarchief.nl>: Historisch fotoarchief.

Websites voor literatuuronderzoek

<http://www.worldcat.org>: Grootste bibliotheekcatalogus ter wereld.

<http://www.europeana.eu>: Dit is van de Europese Unie en het is nog volop in ontwikkeling. Er zullen heel veel boeken op verschijnen.

<http://www.theeuropeanlibrary.org>: 'searches the content of European library'. Zoek naar "Ask a librarian" sites – er zijn verschillende instellingen die vragen voor je willen beantwoorden.

<http://bibliotheek.nationaalarchief.nl>: Bibliotheek Nationaal Archief.

<http://www.kb.nl>: Koninklijke Bibliotheek. Een KB-pas kost € 15,- per jaar. Daar krijg je heel veel voor terug!

Zoeken op het web

<http://www.voelspriet.nl>: Zoekmachine die bijzonder goed scoort.

<http://www.archive.org>: Het wereldwijde archief van websites. Ze hebben bovendien miljoenen boeken gedigitaliseerd. Die kun je downloaden. Je kunt er gratis lid van worden, zonder vervelende consequenties. Ze hebben ook audio en film. Ze hebben de hoogste 'ranking' per wereld, hoger dan die van Google.

Welke informatie is verdwenen? Gebruik de WaybackMachine www.archive.org

<http://www.wieowie.nl>: Zoekt mensen voor je op.

Enkele Google-specialiteiten

In Google zoeken op *site:gov*, dan vind je overheids-websites. *site:edu* geeft educatieve sites; combineer dit met bijvoorbeeld een plaatsnaam.

In Google zoeken op *define zoekwoord* (geen dubbele punt, wel spatie), dan vind je de definities van je zoekwoord.

In Google zoeken op *related*: Zoeken naar sites die gerelateerd zijn aan andere sites.

Gebruik commando *view:timeline*, werkt alleen in www.Google.com

Gebruik Google -en + teken

<http://books.google.nl>. Als je de titel van een boek niet weet maar wel een woord uit de titel (bijvoorbeeld "oerwoud"), vul dan in: *intitle:oerwoud* (let op: geen spatie achter dubbele punt).

<http://scholar.google.nl>: Wetenschappelijke tijdschriften.

<http://www.video.google.com>: video's zoeken.

<http://www.google.nl/alerts>: Met Google-meldingen ontvangt u via e-mail updates van de nieuwste zoekresultaten op Google (web, nieuws enz.) gebaseerd op de zoekopdracht of het onderwerp dat u hebt opgegeven.

http://www.google.nl/translate_t: Hiermee kun je teksten in allerlei talen heen en weer en terug vertalen. Vertaal bijvoorbeeld *Olympische Spelen* in het Chinees en zoek vervolgens op de vertaalde zoekopdracht. De gevonden Chinese teksten kun je lezen door ze terug te vertalen in het Nederlands.

<http://www.google.nl/ig>: Hiermee kun je je eigen startpagina maken.
<http://news.google.com/archivesearch>: Google News Archive Search.

Internationaal

<http://www.fiafnet.org> : International Federation of Film Archives.
<http://www.iasa-web.org> : International Association of Sound and Audiovisual Archives.
<http://www.ica.org>: International Council on Archives as archives portal.
http://www.unesco.org/webworld/portal_archives: UNESCO portaal website archieven.

Een Utrechtse databank

door Leo Huls

Sinds kort staat mijn nieuwe website www.datavaria.nl op het net. Daarin bevinden zich uitgebreide databanken over stad en provincie Utrecht, alsook een woordenboekje van suffixen en dergelijke als hulp bij naamsverklaringen van plaatsnamen. De databanken omvatten:

1. Naamsverklaring: a. aanwijzingen voor aanpak respectievelijk datering.
                          b. 1750 prefixen en suffixen met hun betekenis.
2. Stad Utrecht   a. 2.800 oude en huidige toponiemen van wijken, buurten, monumenten,
                                  historische gebouwen en straten met duiding van ligging en historie.
                          b. wijk- en buurtnamen per gemeentelijke stadsindeling.
                          c. groepering van die toponiemen naar aard van het betreffende naamsobject.
3. Provincie Utrecht: a. 3.400 oude en huidige toponiemen. Dit betreft voornamelijk de
                                  veldnamen.
                          b. 900 oude en huidige woonkernen per actuele gemeente.
                          c. samenstelling van de woonkernen per actuele gemeente met cijfers over oppervlak en
                                  inwoners.
4. Utrecht historie   a. kroniek met 400 historische feiten.
                          b. verloop van de bevolkingsgroei per actuele gemeente.
                          c. eerste aanzet tot een lijst met oude beroepsnamen.
5. Utrecht Waterlopen: a. 480 oude en huidige waterlopen in de provincie met duiding van ligging.
                          b. 150 oude en huidige waterlopen in de stad Utrecht aangevuld met bruggen en verbindingen
                                  met
                                  andere waterlopen, eveneens met ligging en historische feiten.

Al met al een mekka aan gegevens voor hen die zich bezig houden met de historie van Utrecht. Mijn website [datavaria](http://www.datavaria.nl) staat onder andere vermeld op de startpagina's inzake Utrecht. Wellicht zijn er onder uw abonnees lezers die via hun eigen kanalen een link naar deze website kunnen plaatsen.

Mocht u commentaar hebben, dan verneem ik dat uiteraard ook gaarne. Alle gegevens zijn *gratis* in te zien en te gebruiken. Voor grootschalig kopiëren wens ik wel *vooraf* contact en overleg. Ik heb jaren arbeid in dit project gestopt en wil dan ook gaarne de controle behouden over het gebruik ervan. Aangezien alle data in dbase-bestanden staan, zijn uitdraaien naar andere gezichtspunten soms mogelijk. Neem in dat geval even contact op.

Verder heb ik nog enkele Utrechtse projecten in de planning, zoals tekeningen bij de waterlopen, het historisch verloop van het Utrechtse stadsbestuur en de historie van mijn woonwijk Tuindorp-

Oost. Er is al veel gedaan voor die projecten, maar toch is het moeilijk aan te geven wanneer die op het web komen.

Voor wie interesse heeft in mijn persoon: ik ben 73 jaar en woon al 42 jaar in Tuindorp-Oost. Ik ben econoom en van beroep organisatie-adviseur geweest. Mijn hobby's zijn gevarieerd maar hebben wel veel met historie te maken. Op dit moment vraagt Utrecht en de website veel van mijn aandacht. Ik hoop dat velen in hun hobby plezier en steun mogen ondervinden met mijn data.

Boeknieuws

door Willem van Maren

C. van Schaik,

Overlangbroek op de kaart gezet. Dorp, landschap en bewoners, waaronder een familie De Cruijff, Houten/Hilversum 2008, ISBN 978-90-87040076-5, 655 pagina's plus cd, prijs € 25,00.

Op 13 november 2008 werd in het kerkje van Overlangbroek een bijzonder boek gepresenteerd. Hoewel Overlangbroek niet in onze afdelingsregio ligt is dit werk ook voor de afdeling Amersfoort e.o. van belang. Het boek heeft vier hoofdstukken. Eerst wordt de geschiedenis van Overlangbroek in het algemeen verteld. Daarna volgt een globale beschrijving van de familie De Cruyff die eeuwenlang een vooraanstaande rol heeft gespeeld in Overlangbroek. De stamvader van de familie is Willem die Cruve Willems die in 1497 in het aangrenzende Darthuizen woonde. Mogelijk kwam hij oorspronkelijk uit Cothen. Vanuit Darthuizen trekt de volgende generatie behalve naar Overlangbroek ook naar Amerongen, Rhenen en Lienden.

Het derde hoofdstuk (232 pagina's) is een reconstructie van het grondbezit en grondgebruik per perceel (!) vanaf circa 1446 tot 1832. Sommige percelen zijn nog verder in de tijd te volgen, zelfs tot 1367. Dit hoofdstuk wordt afgesloten met kaarten, die o.a. per perceel de eigenaren en afzonderlijk ook de gebruikers tonen in 1546, 1600, 1765 en 1832. Dit hoofdstuk is een goudmijn voor genealogen met voorouders in Overlangbroek en de omliggende gemeenten. Enkele van de vele families die eeuwenlang in dit gebied woonden zijn Van Bommel, Van Dam, Van Garderen, Lokhorst, Van Ommeren, Vernooy en Van Vulpen.

Het laatste hoofdstuk (329 pagina's) bevat de genealogie van de familie De Cruijff tot ongeveer 1800. De geslachten De Cruijff/ De Kruif in de Betuwe en in Leusden/Woudenberg worden niet behandeld omdat ze waarschijnlijk niet verwant zijn aan de familie in Darthuizen/Overlangbroek.

Het boek is gebaseerd op zeer diepgaand en nauwgezet onderzoek over een periode van tientallen jaren. Het is wel zeker dat de auteur weinig of geen bronnen gemist zal hebben. Ook bij zijn interpretaties is de schrijver heel zorgvuldig geweest. Alle bronnen worden gedetailleerd vermeld en ook in andere opzichten is dit werk voortreffelijk uitgegeven. Bij het boek behoort een cd zodat snel en efficiënt naar elke persoon gezocht kan worden. Dankzij sponsoren is dit boek heel goedkoop voor een werk van deze omvang.

Nieuws van de afdelingsbibliotheek

ruimte, waar onze leden weer boeken enz. kunnen inzien en lenen. Wij wachten af. De nummering van de schenking van mevrouw Gommers is nog niet helemaal definitief. Diverse tijdschriften waren al aanwezig in de bibliotheek en ontbrekende nummers zijn nu aangevuld. Indien u een boek – niet van de schenking van mevrouw Gommers – wilt lenen, dan graag contact opnemen met de

bibliothecaris per e-mail, onder vermelding van boek/tijdschriftnummer, naam aanvrager, adres en telefoonnummer. Aflevering kan dan in onderling overleg worden geregeld.

Geschonken door mevrouw W.C.H. Gommers te Amersfoort:

Wie kent haar niet – Wil Gommers – een van onze oudste leden, vanaf de oprichting van onze afdeling in 1971 altijd en nog steeds trouw lid. Zij was bestuurslid 1976 tot 1995. Helaas moet zij op haar hoge leeftijd nog verhuizen vanuit haar zo vertrouwde omgeving het Conferentiecentrum O. L. V. ter Eem te Amersfoort, naar een veel kleiner onderkomen te Amersfoort. Gezien haar zeer omvangrijke verzameling boeken/tijdschriften, die zij niet allemaal naar haar nieuwe appartement kon meenemen, heeft zij een groot deel geschonken aan onze bibliotheek. U begrijpt dat gezien de geringe opslagruimte van onze bibliotheek en voordat alles is geregistreerd enz. deze boeken/tijdschriften voorlopig niet kunnen worden uitgeleend en gedeeltelijk bij de bibliothecaris thuis liggen.

- 224.1 1996-1998 kartotheek supplement
- 614.1 t/m 614.7 Mensen van Vroeger
- 615 jaarboeken Oud-Utrecht, 1979 t/m 2001 (niet compleet)
- 615.1 Oud-Utrecht, maandblad, jrg. 50 (1977) t/m jrg. 73 (2000) (niet compleet)
- 636 Jaarverslagen van de stichting Het Utrechts Monumentenfonds, 1982 t/m 1997
Jaarverslagen van “Steengoed” van de stichting Het Utrechts Monumentenfonds, 1997 t/m 2006
- 706 Tussen Vecht en Eem, centrale orgaan van Vrienden van de historie van Het Gooi e.o., jrg. 1 (1970/71) nr. 1, 4, 5, 7, 9 t/m 12
- idem, jrg. 2 (1972) nr. 1 t/m 9
- 706.1 idem, jrg. 3 (1973) nr. 1 t/m 6
- idem, jrg. 4 (1974) nr. 2, 3, 4
- idem, jrg. 5 (1975) nr. 1 t/m 4
- 706.2 idem, jrg. 6 (1976) nr. 1
- 706. i Tussen Vecht en Eem, tijdschrift van de Vereniging van Vrienden van Het Gooi en de Stichting Tussen Vecht en Eem
- idem, jrg. 9 (1991) nr. 3
- idem, jrg. 10 (1992) nr. 1, 4
- idem, jrg. 11 (1993) nr. 1, 3, 4
- 706. j idem, jrg. 12 (1994) nr. 1 t/m 4
- idem, jrg. 13 (1995) nr. 1 t/m 4
- idem, jrg. 14 (1996) nr. 1, 2
- 706. k idem, jrg. 15 (1997) nr. 2,4
- idem, jrg. 16 (1998) nr. 2, 3, 4
- idem, jrg. 17 (1999) nr. 1 t/m 4
- 706. l idem, jrg. 18 (2000) nr. 1, 2, 4
- idem, jrg. 19 (2001) nr. 1, 2
- idem, jrg. 20 (2002) nr. 3,
- 706. m. idem, jrg. 21 (2003) nr. 1, 2
- idem, jrg. 22 (2004) nr. 3,
- idem, jrg. 23 (2005) nr. 4
- 706. n idem, jrg. 24 (2006) nr. 3,
- idem, jrg. 25 (2007) nr. 2,
- idem, jrg. 26 (2008) nr. 2,
- 720.2 Nieuwsbrieven van stichting Het Utrechts Monumentenfonds, nr. 35 t/m 76 (niet compleet)
- 722 “Steengoed” van stichting Het Utrechts Monumentenfonds, 1982 t/m 2008 nr. 1

- t/m 46A (niet compleet)
- 726 Stichts Historisch Contact, jrg.1 t/m 4 (1992 t/m 1995) nr.1 t/m 14
idem, jrg. 5 (1996) nr. 16
idem, jrg. 6 (1997) nr. 20, 21
idem, jrg. 7 (1998) nr. 2, 3, 4
idem, jrg. 8 (1999) nr. 1, 3
- 730 GM.kwadraat (Utrecht) jrg. 2 (2002) nr.2; jrg. 6 (2006) nr.1; jrg. 8 (2008) nr. 30, 31
- 825.1.b Land van Cuyk en Ravenstein, Tijdsrekening en heiligenkalender
- 828 Nederlandse Historiën, tijdschrift voor vaderlandse (streek-) geschiedenis
jrg. 13 (1979) t/m jrg. 36 (2002) (niet compleet, nummering nog niet uitgesplitst)
- 839.1 Gens Germana, jrg. 22 (1996) t/m jrg. 25 (1999) nr. 1 t/m 4 (niet compleet)
- 839.2 Gens Germana, jrg. 26 (2000) t/m jrg. 34 (2008) nr. 1 t/m 4 (niet compleet)
- 839.a Werkgroep Genealogisch Onderzoek Duitsland, jrg. 15 (1989) t/m jrg. 18 (1992)
idem, jrg. 20 (1994)
839. v 1998 Vademeum van de Werkgroep Genealogisch Onderzoek Duitsland
- 840 Holland, regionaal-historisch Tijdschrift, jrg. 9 (1977) nr. 1 t/m 6
- 843.1 idem, jrg. 14 (2008) nr. 2, 3
- 850.1 Ons Erfgoed jrg.1 (1993) nr. 1 t/m 6
- 850.2 idem, jrg. 2 (1994) nr.1, - , 3 t/m 6
- 850.13 idem, jrg. 13 (2005) nr.6
- 850.14 idem, jrg. 14 (2006) nr.5
- 850.16 idem, jrg. 16 (2008) nr.3, 4
- 852.1 De Brabantse Leeuw, genealogisch tijdschrift voor Noord-Brabant t/m jrg.1
(1952) t/m jrg.3 (1954) nr. 1 t/m 12
- 852.41 idem, jrg. 25 (1976) t/m jrg.41 (1992) (niet compleet)
- 902.83 t/m 87 Mosaik, Zeitschrift für Familienforschung und Heimatkunde,
1983 t/m 1987
- 902.88 t/m 93 idem, 1988 t/m 1993 (niet compleet)
- 902.94 t/m 97 idem, 1994 t/m 1997 (niet compleet)
- 902.98 t/m 01 idem, 1998 t/m 2001 (niet compleet)
902. a Mosaik, Mitteilungen usw, 1980 nr. 1 t/m 8
902. b idem 1981 nr. 1 t/m 6
902. c idem 1982 nr. 1 t/m 6
902. d idem 1983 nr. 1
- 904 Familienkundliche Nachrichten, aanvullingen op band 7 (1989) t/m band 11 (1999)
- 963.2 100 jaar VVV Soest Vooruit-Eem impressie
- 966.1 Oud-Utrecht, jrg. 73 (2000) t/m jrg. 81 (2008) (niet compleet)
- 1001.3.1 Archeologische Kroniek, provincie Utrecht (1990-1991)
- 1001.3.4 idem, (1996-1997)
- 1001.3.5 idem, (1998-1999)
- 1001.3.8 idem, (2004-2005)

Historische Kring Kesteren, jrg.17 (1999) nr.2

- 1007.26 t/m 30 Baerne, tijdschrift van de Historische Kring Baerne, jrg. 26 (2002) t/m jrg. 30 (2006) (niet compleet)
- 1007.31 t/m 32 idem, jrg. 31 (2007) t/m jrg. 32 (2008) (niet compleet)
- 1021.8 Historische Kring Eemnes, jrg. 8 (1986) nr. 1, 3
- 1021.13 t/m 16 idem jrg. 13 (1991) t/m jrg. 16 (1994) (niet compleet)
- 1021.17 t/m 20 idem jrg. 17 (1995) t/m jrg. 20 (1998) (niet compleet)
- 1021.21 t/m 25 idem jrg. 21 (1999) t/m jrg. 25 (2003)
- 1021.26 t/m 30 idem jrg. 26 (2004) t/m jrg. 30 (2008) (niet compleet)
- 1022.1 Flehite, tijdschrift voor verleden en heden van Oost-Utrecht. jrg. 9 (1977) t/m jrg. 24 (1995) (niet compleet)
- 1024 Historische vereniging Soest "Van Zoys tot Soest" jrg. 1 (1980/81) t/m jrg. 6 (1985/86).
- 1024.1 idem, jrg. 7 (1986/87) t/m jrg. 12 (1991/92)
- 1024.2 idem, jrg. 13 (1992) t/m jrg. 19 (1998/99)
- 1024.3 idem, jrg. 20 (1999) t/m jrg. 26 (2005/06)
- 1024.4 idem, jrg. 27 (2006) t/m jrg. 29 (2008)
- 1039.1 t/m .5 Limburgs Tijdschrift voor Genealogie, geschied- en oudheidkundig Genootschap jrg. 1 (1973) t/m jrg.36 (2008)
- Heemschut, vereniging Bescherming van cultuurmonumenten in Nederland jrg. 60 (1983) t/m jrg. 64 (1987) (niet compleet)
- Tweestromenland, Maas & Waal, tijdschrift voor streekgeschiedenis, 1983 t/m 2008 nr. 42 t/m 137 (niet compleet)
- Mededelingenblad van de Historische Kring Blaricum (in 2001 Deelgenoot) 1986 t/m 2007 (niet compleet)

Voorts ontvingen wij vele edities van periodieken van andere NGV-afdelingen, historische verenigingen of stichtingen.

Van Hans Faber ontving ik de navolgende boeken en dacht dat die toch in onze bibliotheek thuis horen, daar het ons afdelingsgebied betreft.

Geschonken door de heer H. Faber te Nijkerk:

- 974 Lezingen door C.A. Nairac (1815-1883), met verhalen van deze oud-burgemeester van Barneveld
- 975 Wat Nairac jr. ons naliet (1866-1937)
- 976 Tweehonderd jaar verenigingsleven in Barneveld
- 977 Kohier hoofd- en haardstedegeld voor het ambt Barneveld 1749
- 978 Ambtsrekeningen Barneveld 1705- 1730
- 979 Klokslag en klokkenspel, de geschiedenis van het Barneveldse carillon en uurwerk
- 980 Biografie van de geschiedenis van de gemeente Barneveld tijdens de Tweede Wereldoorlog
- 981 Voor rede vatbaar, humor in de toespraken van de oud-burgemeester van Barneveld (1981-1992) mr. C.W. Labree (1928-1992)

Ontvangen van de heer P. van Beek, archivaris gemeentearchief Ede:

- 982 Panorama van 100 jaar garnizoen Ede 1906-2006

Aangeschaft voor de bibliotheek

118 *De ware kijk op ...*, Deel I Noyon, het land van Béthune en Frisia, door Albert Delahaye (1984). Zie verder het verslag van de lezing op blz. 11-15 in dit nummer.

Met dank aan de schenkers

G.G.M. van der Kroon
telefoon 033-4942496

Het fotograferen van grafstenen

Lezing op 16 december 2008 door Eli en Dinie Maas.

Henk Bousema doet verslag.

Enige vertraging

Hoe komt iemand ertoe om grafstenen te fotograferen? Meer mensen hebben zich dat kennelijk ook afgevraagd want de belangstelling voor deze avond was groot. Vol verwachting was men dus naar De Kom in Leusden afgereisd, maar daar bleek dat de zaal was verhuurd aan de bridgeclub. Door een recente brand in hun onderkomen waren ze aangewezen op deze zaal zodat wij naar de kleinere zolderzaal werden verwezen. Tot overmaat van ramp liet de beamer het op het laatste moment afweten zodat het er somber begon uit te zien. Waren we geheel tevergeefs naar het Leusdense afgereisd, zo vroegen wij ons af. Gelukkig bleek een goede vriend van het bestuur bereid om zijn beamer ter beschikking te stellen zodat de lezing, zij het een klein uurtje later, doorgang kon vinden.

Elf grafstenen per minuut

De heer en mevrouw Maas lieten zich door deze vertraging niet uit het veld slaan en vertelden ons over het hoe en waarom van hun hobby. Bij hun speurtocht naar de overlijdensdata van familieleden waren ze soms aangewezen op de grafstenen. Daartoe bezochten zij diverse begraafplaatsen. Maar al snel bleek dat daarbij een enkele keer niet alles correct was genoteerd en een tweede bezoek dus noodzakelijk was. Daar kwam nog bij dat er meer interessante stenen te zien waren met als gevolg dat het echtpaar de zaken groot aan ging pakken. Op mijn vraag hoe snel zij konden werken vertelde Dinie dat zij in anderhalf uur 1000 grafstenen op de foto konden zetten. Om dat resultaat te behalen was een goede strategie nodig. Eerst werd bij de gemeente een plattegrond van het kerkhof verkregen, waarna de looproute werd gekozen. En dan ging het los. Dinie haalde vooraf de planten en bloemstukken even weg en Eli rende door de paden en maakte achter elkaar de foto's, waarna Dinie de planten weer terug zette. Op deze zeer efficiënte wijze is het hen gelukt tot nu toe 100.000 grafstenen te fotograferen. De mooiste opnames worden gemaakt op een bewolkte dag na een regenbui. Dan is de lucht schoongespoeld. Thuis gekomen was het Dinie's werk om de teksten in de pc in te voeren. Alleen al in Noord-Brabant zijn op die manier 480 begraafplaatsen bezocht en gefotografeerd. Maar ook in een aantal andere provincies werden grafstenen op de foto gezet.

Veel geduld is soms nodig

Het is te begrijpen dat hun speurtochten niet altijd op rolletjes verlopen. Zo bleek eens dat de sleutel van het kerkhof nergens in het gemeentehuis te vinden was. De verantwoordelijke

gemeenteambtenaar moest lang nadenken voordat hij wist waar de sleutel kon zijn. Na anderhalf uur speuren bleek die in het bezit te zijn van een mevrouw wier man daar begraven lag. In Nuenen bleek de sleutel van het kerkhof bij de secretaris van de ‘Stichting van Gogh kerkje’ te liggen vanwege het feit dat hier de vader van Vincent van Gogh is begraven.

Het ruimen van een graf

Wist u dat bij het ruimen van een graf alleen de steen wordt verwijderd en niet de beenderen? Wanneer de plek opnieuw moet worden gebruikt vindt pas ruiming van de beenderen plaats, maar dat kan vele jaren later het geval zijn.

De symboliek op het kerkhof

Maar het ging bij deze lezing niet alleen over de techniek van het foto's maken maar ook over andere onderwerpen zoals de symboliek op het kerkhof. Zo kregen we beelden te zien van oorlogsgraven, van monumenten voor doodgeborenen, van kruisbeelden, ijzeren gedenktekens, lijkenhuisjes, poorten, oude teksten, opvallende grafstenen, ornamenten en beelden, graven van misdadigers en zwervers enzovoorts. In Lunteren fotografeerde het echtpaar de graven van leden van de NSB waarop runentekens of een hakenkruis waren aangebracht.

Hun website

Geïnteresseerden kunnen contact opnemen met Eli Maas via zijn e-mailadres: info@doodgewonedingen.nl. Op deze website worden om privacy-redenen geen grafstenen getoond. Kijkt u ook eens op hun website met de veelzeggende naam www.doodgewonedingen.nl. Daarin kunt u zoeken op familienaam en op begraafplaats.

Het was reeds over tien tot de laatste beelden aan ons voorbijgingen. Toch was er nog even gelegenheid tot het stellen van vragen. Vanuit de zaal werden, vooral door dames, een aantal vragen gesteld. Eén persoon wilde weten of er van deze lezing een goed verslag zou worden gemaakt, waarna iedereen in mijn richting wees.... Eli vertelde dat hij van plan was om op een goede dag op zijn website een uitgebreide uitleg te geven, maar voorlopig zal de lezer het met dit verslag moeten doen. Onder de indruk van de grote hoeveelheid werk dat door dit echtpaar was verricht kregen zij vanuit de zaal een hartelijk applaus waarna de voorzitter ons en hen een goede thuisreis toewenste.